

«Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ: ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΓΕΩΡΓΙΑ ΞΑΝΘΑΚΗ-ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, κ.κ. Χριστόδουλο, τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, κ. Ἰγνάτιο καὶ τὴν ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν τιμητικὴ πρόσκληση νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ καίριο καὶ πάντα ἐπίκαιρο θέμα τῆς "γλώσσας ποὺ μᾶς ἔδωσαν ἑλληνικὴ", στὴν σημερινὴ ἡμερίδα μὲ θέμα: "Μονοτονικό: Ἐμπειρία 24 ἐτῶν".

Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ διευρύνω κάπως αὐτὸν τὸν θεματικὸ κύκλο ἐφ' ὅσον τὸ ζήτημα τῆς χρήσης ἢ μὴ τῶν τόνων καὶ γενικώτερα τὸ ζήτημα τῆς γραφῆς (ἱστορικὴ ὀρθογραφία ἢ ξέφρενη ἀπλοποίηση τῶν πάντων) ἀφορᾷ τὴν γλωσσικὴ παιδεία στὴν σημερινὴ Ἑλλάδα. Ἀφορᾷ τὴν ἄρρηκτη σχέση τῆς νέας πρὸς τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ, τίς δύο κύριες χρονικὲς περιόδους τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐνιαίας ἑλληνικῆς μᾶς γλώσσας.

Θὰ ἐπιδιώξω στὸν παραχωρηθέντα χρόνο νὰ ἀναπτύξω, ὅπως φανερῶναι καὶ ὁ τίτλος, μὲ τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ πυκνότητα δύο καίριες πτυχὲς τῆς συνισταμένης αὐτῆς τοῦ πολιτισμοῦ μας: 1) μὲ μὰ ὅσο τὸ δυνατόν ἀκριβῆ καὶ ἀντικειμενικὴ καταγραφή νὰ ἀποτιμηθῇ ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὴν χώρα μας ὡς πρὸς τὴν γνώση καὶ τὴν χρῆση τῆς ἑλληνικῆς, κυρίως μετὰ τίς ἐκπαιδευτικὲς ἀλλαγὲς ποὺ ἐπεβλήθησαν κατὰ τίς τελευταῖες τρεῖς δεκαετίες καὶ ὑποβάθμισαν σημαντικὰ τὴν γνώση τῆς συνέχειας τῆς γλώσσας καὶ 2) νὰ ἐκτιμηθοῦν οἱ ἐξελίξεις καὶ νὰ διαγραφοῦν (γιατὶ ὅχι;) καὶ οἱ προοπτικὲς ποὺ διαμορφώνονται, ἂν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες προβληματισθοῦμε καὶ ἐνισχύσωμε οὐσιαστικὰ τὴν γλώσσα μας, χωρὶς

* Εἰσήγηση κατὰ τὴν ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. «ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟ: ΕΜΠΕΙΡΙΑ 24 ΕΤΩΝ – ΔΕΥΤΕΡΑ 22/5/06, ΠΑΤΡΑ 19/11/06)

άφορισμούς, μεροληψία και προκαταλήψεις, αλλά με νηφαλιότητα, αποφασιστικότητα και με τόν επιστημονικά και παιδαγωγικά ένδεδειγμένο τρόπο.

Ἡ γλῶσσα κάθε λαοῦ εἶναι ὑπαρξιακὸ ἀγαθὸ ὑψίστης πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς σημασίας. Ἡ ἑλληνικὴ δικαιούται καὶ οὐσιαστικά αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸ διότι, μαζὶ μὲ τὴν κινεζικὴ, εἶναι οἱ ἀρχαιότερες γλῶσσες τοῦ κόσμου, ποὺ ὁμιλοῦνται περίπου 4.000 χρόνια καὶ γράφονται 3.000 χρόνια. Ἐπιπλέον ἡ γλῶσσα μας συνδυάζει τὴν στέρεη δομὴ τῆς γερμανικῆς μὲ τὴν σαφήνεια τῆς γαλλικῆς καὶ τὴν μουσικότητα καὶ τὴν εὐλυγισία τῆς ἰταλικῆς, διότι τὴν σηματοδοτοῦν δύο κεντρικὰ γνωρίσματα: Ο ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ, ἡ λογικὴ δομὴ καὶ ἡ εὐρυθμία.

Ἡ ἑλληνικὴ συνιστᾷ ἓναν ἐξαιρετικὰ πολυδύναμο λόγο, φορέα θεμελιωδῶν γραμματειακῶν εἰδῶν καὶ διαχρονικῶν ἀξιῶν, ποὺ βρίσκονται σὲ συνεχῆ διαλεκτικὴ σχέση μὲ ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἀνθρώπινης πνευματικῆς δημιουργίας. Ο ἑλληνικὸς λόγος δημιούργησε τὸ ἔπος, τὸν λυρισμὸ, τὴν δραματικὴ ποίηση, τὴν ἱστοριογραφία, τὴν φιλοσοφία, ἀνέπτυξε τὴν ἔννοια τοῦ δικαίου, τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς ἰσηγορίας, τῆς αὐτοσυνειδησίας, τῆς ἀξιοπρέπειας, τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων, τῆς δημοκρατίας, ἔπλασε τὶς πρωταρχικὲς αἰσθητικὲς καὶ νοητικὲς ἀξίες τοῦ κάλλους, τῆς ἁρμονίας, τοῦ μέτρου, τῆς πειθαρχίας τῆς σκέψης, τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τῶν γνωστικῶν μέσων μὲ τὰ ὁποῖα κατανοεῖται ἡ πραγματικότητα καὶ μετατρέπεται σὲ γνώση. Μὲ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα οἱ ἠθικὲς, κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς ἰδέες διαμορφώθηκαν μὲ ἐπίκεντρο ὄχι τὴν Ὑλῃ, ἀλλὰ τὸν ἈΝΘΡΩΠΟ, σφραγίσθηκαν μὲ τὴν ἀντοχὴ τῆς ὑπερ-ἱστορικότητας, τῆς οἰκουμενικότητας καὶ τῆς διαρκοῦς ἐπικαιρότητας καὶ ἀπετέλεσαν τὶς διαχρονικὲς ἀνθρωπιστικὲς σπουδές.

Παραλλήλως, ἡ ἑλληνικὴ, πλούσια σὲ λεξιλόγιο, πλαστικότητα, πειθαρχία καὶ διαύγεια λόγου, ἦταν ὁ κύριος συντελεστὴς τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς κυριαρχίας στὴν οἰκουμένη μετὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. "καὶ τὴν ἑλληνικὴ ὥς τὴν Βακτριανὴ τὴν πῆγαμε ὥς τὶς Ἰνδίες", ἔγραψε ὁ μέγας Ἀλεξάνδρινος ποιητής, Κωνσταντῖνος Καβάφης. Ἀπὸ δὲ τὸν 16ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς ἡ ἑλληνικὴ ἐπικράτησε καὶ μέσω τῆς λατινικῆς στὴν Εὐρώπη καὶ τὸν δυτικὸ ἐν γένει κόσμον.

Ἡ γλῶσσα μας, ὁ ἰσχυρότερος συνδετικὸς ἵστός τῶν παραδό-

σεων και του πολιτισμού μας, συμβάλλει καθοριστικά στην διαμόρφωση της ιστορικής και έθνικης μας συνειδήσεως, έτσι ώστε "μέγιστον μέλημα" να αποτελέη η διαφύλαξη της γλωσσικής μας κληρονομιάς, ή ουσιαστική γνώση και η όρθη χρήση του πολυδύναμου γλωσσικού μας οργάνου. Για να επιτευχθῇ όμως ο πρωταρχικός αυτός πνευματικός στόχος μιὰ ὁδὸς ὑπάρχει: ἡ ἐξασφάλιση καὶ ἡ διασφάλιση ποιοτικῆς καὶ ὁλοκληρωμένης γλωσσικῆς παιδείας, πού ἀποτελεῖ θέμα ἐθνικὸ καὶ ἀναφαίρετο δημοκρατικὸ δικαίωμα κάθε Ἑλλήνα πολίτη. Ἡ ὁλοκληρωμένη ὁμως γνώση μιᾶς γλώσσας ἀπαιτητικῆς, διανοητικῆς καὶ αἰσθητικῆς, ὅπως ἡ γλώσσα μας, προϋποθέτει διδασκαλία τῆς ἀρχαίας, τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νέας ἐλληνικῆς, ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ τὸν Πλάτωνα ἕως τὰ Πατερικὰ κείμενα, τὸν Κάλλιο, τὸν Σολωμό, τὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸν Ἑλύτη. Προϋποθέτει τὴν συνειδητοποίηση τῶν ἄρρηκτων σχέσεων στὸ τυπικὸ καὶ στὴν σημασία ἀνάμεσα στίς παλαιότερες αὐτὲς μορφές τῆς γλώσσας μας καὶ στὴν σημερινή. Ἀβίαστο ἐπακόλουθο αὐτῆς τῆς διαχρονικῆς γλωσσικῆς θεώρησης εἶναι ἡ διαπίστωση τῆς ἐνότητας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος στὴν ιστορική τους διαδρομή. Ἡ ποιοτικὴ γλωσσικὴ παιδεία ὁμως δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὴν Ἑκπαίδευση, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πρότυπα πού παρέχουν τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἑνημερώσεως καὶ ἀπὸ τὴν πίστη τῆς εὐρύτερης κοινωνίας στὴν αὐταξία τῆς γλώσσας, παράγοντες πού, ὅπως θὰ δοῦμε, συχνὰ λειτουργοῦν ἀρνητικά.

Πῶς ὁμως διδάσκομε καὶ πῶς χρησιμοποιοῦμε τὴν γλώσσα μας;

Εἶναι πανθομολογούμενο ὅτι ἡ Κλασικὴ Παιδεία, τῆς ὁποίας φορέας εἶναι ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ γλώσσα, μεταπολεμικὰ καὶ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο διέρχεται κρίση, ἡ ὁποία ἐδράζεται στὴν ἀντίληψη τοῦ χρησιμοθηρικοῦ ὀρθολογισμοῦ, στὴν εὐδαιμονιστικὴ ἐπιδίωξη γιὰ τὴν καλύτερη δυνατὴ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων μὲ στόχο τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάσταση καὶ μόνον καὶ μὲ ἀντίστοιχη σταθερὴ ἐξασθένηση τῆς εὐρύτερης πνευματικῆς καλλιέργειας. Βασικὴ αἰτία τῆς κρίσεως αὐτῆς τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν καὶ τῆς ἐπικρατήσεως μιᾶς τεχνοκρατικῆς ἀντιλήψεως στὴν Ἑκπαίδευση ὑπῆρξε, ὅπως ἔχει ἐπανειλημμένως ἐπισημανθῇ, ἡ ραγδαία ἀνάπτυξη τῶν Θετικῶν Ἑπιστημῶν καὶ τῆς Τεχνολογίας, χωρὶς παράλληλὴ ἐξορθολογισμένη καλλιέργεια τῶν ἀνθρωπιστικῶν εἰδικότητων.

Παρά την κρίση ή Ένωμένη Ευρώπη, ή Αμερική και ή Αυστραλία τα τελευταία χρόνια παίρνουν θαρραλέα μέτρα υπέρ της αναβαθμίσεως της ελληνικής γλώσσας και της κλασικής παιδείας: Έπιδιώκουν νά ενισχύσουν τόν πολιτισμό τους ιδρύοντας και άλλες έδρες αρχαίας, αλλά και νέας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στα Πανεπιστήμιά τους διατηρώντας παραλλήλως και τα Κλασικά Λύκεια. Στην Ίταλία σήμερα υπάρχουν 700 Κλασικά Λύκεια και πολλά στην Γαλλία, ενώ στην Ίσπανία τα αρχαία ελληνικά διδάσκονται και στα Γενικά Λύκεια. Η οίκουμενική ελληνική διδάσκεται συστηματικά στα ελληνικά σχολεία του έξωτερικού κυρίως των χωρών της Μεσογείου. Συμπεριλαμβάνεται όμως –και αυτό έχει σημασία– στα αναλυτικά προγράμματα της Δευτεροβάθμιας Έκπαίδευσης και σέ πολλές άλλες χώρες (Η.Π.Α., Αυστραλία, Γερμανία, κ.ά.). Έπίσης σέ εξειδικευμένα Πανεπιστημιακά Τμήματα του έξωτερικού, ακόμα και σέ χώρες μέ έντελως διαφορετικό τρόπο γραφής και φωνητικής, προωθείται αποτελεσματικά ή εκμάθηση της γλώσσας μας. Έτσι είναι ένθαρρυντικό νά βλέπουμε σήμερα, ανάμεσα σέ τόσες άλλες εθνικότητες, γιά παράδειγμα, νεαρούς Κινέζους και Κορεάτες νά γράφουν και νά μιλούν ελληνικά.

Ηλεκτρονική εκμάθηση της ελληνικής προωθείται πρόσφατα μέ τό πρόγραμμα "Hellenic Quest", τό όποιο ή άμερικανική τηλεόραση διανέμει παγκοσμίως και λειτουργεί στό πλαίσιο της επιδιώξεως γιά έπιστροφή στίς ρίζες του παγκοσμίου πολιτισμού, δηλαδή στό πνεύμα και στην γλώσσα των Έλλήνων. Στα προγράμματα Ibycus και T.L.G. (Thesaurus Linguae Graecae) ταξινομήθηκαν πάνω άπό 8.000 συγγράμματα 4.000 Έλλήνων συγγραφέων άπό τόν Όμηρο έως τό τέλος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και τό πρόγραμμα συνεχίζεται μέ την καταγραφή έργων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Αποθησαυρίσθηκαν επίσης 6.000.000 λέξεις και 78.000.000 λεκτικοί τύποι της ελληνικής, όταν ή άγγλική έχει μόνον 490.000 άμειγώς άγγλικές λέξεις. Διαπρεπείς έξ άλλου εκπρόσωποι της τεχνολογίας των Η/Υ έχουν κατ' επανάληψη έπισημάνει ότι "ή αρχαία ελληνική μέ τόν πλοῦτο του λεξιλογίου της και κυριότατα μέ την μαθηματική της δομή είναι ή γλώσσα της Πληροφορικής και της νέας γενιάς των έξελιγμένων ύπολογιστών".

Κι ενώ στό έξωτερικό διδάσκεται ή διαχρονική ελληνική, στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες έπεκράτησαν μονομερείς άντιλήψεις. Η ίσορροπία μορφής και περιεχομένου, ή προσέγγιση δηλαδή

της γλώσσας με την κατανόηση των γραμματικών τύπων, των συντακτικών δομών και των σημασιών του λεξιλογίου και ή μέσω του λόγου, της γλώσσας κατανόηση των θεμάτων, των ιδεών και των αξιών του κειμένου δεν έχει μεταπολεμικά επιτευχθή στην διδακτική πρακτική. Κατά συνέπεια οι νέοι μας αποφοιτούν από το Λύκειο, χωρίς να έχουν συνειδητοποιήσει την άρρηκτη σχέση μεταξύ των παλαιότερων μορφών της γλώσσας μας και του σημερινού επικοινωνιακού μας λόγου.

Έτσι ή έως το 1976 σαφής ύπεροχή της φορμαλιστικής προσεγγίσεως των αρχαίων κειμένων αντικαταστάθηκε από την εκ διαμέτρου αντίθετη τάση της πλήρους εγκαταλείψεως του πρωτοτύπου στο Γυμνάσιο και την απόλυτη επικράτηση της μεταφράσεως, ή όποια αδυνατούσε να αποδώσει την νοηματική και αισθητική έμβελεια του κειμένου, συχνά μάλιστα το αλλοίωνε νοηματικά και το κακοποιούσε αισθητικά.

Οι αλλεπάλληλοι εκπαιδευτικοί πειραματισμοί από το 1976 και έξης παραγνώρισαν την επιστημονικά και παιδαγωγικά καθιερωμένη απαίτηση για άρμονική σύζευξη της γλωσσικής μορφής και του νοηματικού περιεχομένου με αποτέλεσμα ή διδασκαλία των κλασικών κειμένων, απογυμνωμένων από την γλωσσική τους ένδυση, να καταλήγει σε μάθηση ιστορικού, αφηγηματικού χαρακτήρα, χωρίς την επιβεβλημένη κειμενοκεντρική προσέγγιση. Οί σύγχρονοι "σωτήρες" της εκπαίδευσης που εισηγήθηκαν με αυτόν τον ανενδοίαστο τρόπο την εκ των πραγμάτων βέβαιη εξαφάνιση του αρχαίου λόγου από την Έκπαίδευση, παραγνώρισαν ότι τα κλασικά κείμενα αποτελούν μεταφραστικά αγωνίσματα και ότι και ή καλύτερη ακόμα μετάφραση αδυνατεί να μεταδώσει δυναμικά την πνευματική και αισθητική ποιότητα του πρωτοτύπου, ή όποια και μόνη αυτή προσφέρει την επιζητούμενη ουσιαστική ανθρωπιστική καλλιέργεια, αλλά και συμβάλλει ουσιαστικά στον λεκτικό και νοηματικό εμπλουτισμό και στην έκφραστική σαφήνεια της νέας ελληνικής. Η αποξένωση από την γλωσσική παράδοση, ή όλοένα και αυξανόμενη απομάκρυνση από την ανεξάντλητη πηγή της γλωσσικής μας κληρονομιάς, εκ των πραγμάτων επέφερε και την νοηματική και την αισθητική κακοποίηση του νεοελληνικού λόγου. Ανάγκες επικοινωνίας με τα κείμενα της έλληνορωμαϊκής αρχαιότητας καθιέρωσαν την μετάφραση ως υποκατάστατο του πρωτοτύπου, το πρωτότυπο όμως κείμενο παραμένει αναντικατάστατο, πρότυπο μεστότητας, ακρίβειας και κάλλους λόγου.

Τὰ τελευταῖα τριάντα περίπου χρόνια, ἀρχῆς γενομένης μὲ τὴν ἀντιπαιδαγωγικὴ μεταρρύθμιση τοῦ 1976, ἕως τὸ 2004 παρατηρήθηκε μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια νὰ ἀποκοπῇ ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὶς ρίζες τῆς ἐν ὀνόματι ἐνὸς κακῶς ἐννοουμένου προοδευτισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε ταυτίσει τὴν διδασκαλίαν τῆς διαχρονικῆς ἐλληνικῆς μὲ τὴν συντήρηση. Λόγω τῆς στρεβλῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως ἡ διδασκαλία τῶν ἐλληνικῶν στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση ἀντικαθίστατο μὲ πῖο "σύγχρονα" γνωστικὰ ἀντικείμενα, τὴν πληροφορικὴ, τὴν κοινωνιολογία, τὴν ψυχολογία, τὰ οἰκονομικά, χωρὶς μέριμνα γιὰ ὀρθολογικὴ καὶ ἰσόρροπη κατανομὴ θεωρητικῶν καὶ θετικῶν μαθημάτων στὸ ὠρολόγιο πρόγραμμα.

Ἡ χαριστικὴ βολὴ γιὰ τὴν πλήρη ἀποκοπὴ ἀπὸ τὴν γλωσσικὴ παράδοση αἰῶνων δόθηκε μὲ τὴν ἐν μία νυκτὶ ἐπιβολὴ τοῦ μονοτονικοῦ ποὺ τείνει νὰ ἐξελιχθῇ σὲ ἀτονικὴ γραφὴ καὶ νομοτελειακὰ νὰ ὀδηγήσῃ, ἂν δὲν ληφθοῦν μέτρα, στὴν λατινοποίηση τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Δὲν συνιστᾷ βεβαίως ἔπαινον τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν χώρα μας κατορθώσαμε νὰ ἀπογυμνώσωμε τὴν γλῶσσα μας καὶ νοηματικὰ καὶ αἰσθητικὰ, ἐν ὀνόματι ἐνὸς ἐπικίνδυνου ἐκσυγχρονισμοῦ. Κάποιοι παρόμοιοι "προοδευτικοὶ" κύκλοι προσπάθησαν νὰ καταργήσουν τὰ ἰδεογράμματα ἀπὸ τὴν Κίνα, τὴν Ἰαπωνία καὶ τὴν Κορέα, νὰ ἀντικαταστήσουν μὲ τὸ λατινικὸ τὸ κυριλλικὸ ἀλφάβητο στὴν Ρωσία ἢ νὰ ἐξαφανίσουν τὸ γνωστὸ σύμβολο, κάτι σὰν περισπωμένη ποὺ τίθεται πάνω ἀπὸ ὠρισμένους φθόγγους στὰ ἰσπανικά καὶ στὴν γλῶσσα τῆς Τσεχίας. Ὅλοι ὁμως ἀπέτυχαν. Οἱ λαοὶ αὐτοί, ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ τους ἡγεσία, σεβάστηκαν τὴν πολιτισμικὴ κληρονομιά τους καὶ τὶς πνευματικὲς παραδόσεις τους σὲ μιὰ ἐποχὴ παγκοσμιότητος, ποὺ εὐκόλως μπορεῖ νὰ συνθλίψῃ τὶς πολιτισμικὲς ἰδιαιτερότητες κάθε λαοῦ.

Στὴν χώρα μας ὁμως ἀτυχῶς πρὶν 24 χρόνια, τὴν 11η Ἰανουαρίου 1982, ἐνώπιον ἐλαχίστων ἐκπροσώπων τοῦ Κοινοβουλίου σὲ μεταμεσονύχτια συνεδρίαση τῆς Βουλῆς, μὲ μιὰν ἄσχετη πρὸς τὸ συζητούμενο νομοσχέδιο τροπολογία, ἐπεβλήθη ἡ κατάργηση τῶν τόνων καὶ τῶν πνευμάτων. Εἶχε βέβαια προηγηθῇ ἡ κατάργηση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. Ἔτσι ἀγνοήθηκε ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ζωντανὸς ὁργανισμὸς ποὺ ἀδιάλειπτα ἐνσωματώνει καὶ ἀπορρίπτει στοιχεῖα μὲ τὴν χρῆση, χωρὶς νὰ δέχεται βίαιους ἀκρωτηριασμούς, ποὺ ἀβασάνιστα ἐπιβάλλονται διὰ νόμου. Ἡ γλῶσσα βοηθεῖ στὴν

σαφή διατύπωση τῶν νόμων. Σὲ καμμία ὁμως περίπτωση ὁ νόμος δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβάλλει τὴν γλῶσσα. Πολιτικός πολιτισμός δὲν σημαίνει ἐκχυδαϊσμός ἢ παραφθορὰ τῆς γλώσσας οὔτε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὁ πολιτικός προσεγγίζει τὸν λαό. Στὸ νομοθέτημα γιὰ τὸ πολυτονικό, ὅπως καὶ γιὰ τὴν κατάργηση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀπὸ τὸ πρωτότυπο στὸ Γυμνάσιο, φοβοῦμαι ὅτι ἐπεκράτησε ἡ στρεβλὴ αὐτὴ σκέψη. Ἐπίσημη γλῶσσα καὶ ἐπίσημη γραφὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβληθοῦν διὰ νόμου. Ἐπιβάλλεται ὡς ἀναφαίρετο δημοκρατικὸ δικαίωμα κάθε ἑλληνα πολίτη νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερη ἡ χρῆση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς (τόνοι, πνεύματα, ἱστορικὴ ὀρθογραφία), ἀρκεῖ κάθε κείμενο νὰ γράφεται μὲ ὀρθοέπεια, ὑπακούοντας στοὺς ἀνάλογους γραμματικoὺς καὶ συντακτικoὺς κανόνες.

Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ μονοτονικοῦ ἀπομάκρυνε τὸν Νεοἑλληνα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς γλώσσας του, ἀπὸ τὴν ἐτυμολογία τῶν λεκτικῶν τύπων. Δὲν μπορεῖ ἔτσι νὰ ἐξηγηθῇ ὁ σχηματισμός λέξεων ποὺ ἔπαιρναν δασεῖα, ὅπως καθημερινός, καθορισμένος, ὑφαρπαγὴ, ἐφοπλιστὴς κ.ἄ. Οἱ περισσότεροι φοιτητὲς τῆς Φιλολογίας ἀδυνατοῦν σήμερα νὰ γράψουν μὲ στοιχειώδη ὀρθότητα ἓνα ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κείμενο, ἐφ' ὅσον ὁ καθημερινὸς τρόπος γραφῆς ἔχει ριζικὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὶς παλαιότερές του μορφές.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀβασάνιστες "διὰ νόμου" ἐπιβεβλημένες μεταρρυθμίσεις διαγράφουν μιὰ φθίνουσα πορεία τῆς ἑλληνικῆς καὶ στὸν γραπτὸ καὶ στὸν προφορικὸ λόγο καὶ καθημερινὰ τὴν ὑποβαθμίζουν σὲ ἀπλὸ μέσο ἐπικοινωνίας. Ἦδη ὁ Σεφέρης εἶχε προδιαγράψει τὴν ἀρνητικὴ αὐτὴ συνέπεια ἀλόγιστων ἐπεμβάσεων στὴν γλῶσσα μας ὅταν ἔγραφε μὲ ἀγωνία (*Δοκίμὲς β'*, σελ. 321-322): "Στὰ χρόνια μας πρέπει νὰ μὴν τὸ ξεχνᾶμε, τὸ ζήτημα δὲν εἶναι πιά ἂν θὰ γράφουμε καθαρεύουσα ἢ δημοτικὴ. Τὸ τραγικὸ ζήτημα εἶναι ἂν θὰ γράψουμε ... ἑλληνικὰ ἢ ἓνα ὁποιοδήποτε ἑλληνόφωνο ἐσπεράντο".

Εἶχε κάποτε λεχθῇ: "Ἄν θέλεις νὰ ἐξαφανίσῃς ἓνα λαό, ἐξαφάνισε τὴν γλῶσσα του", κάτι ποὺ ὁ ἀνθρωπιστής-ποιητὴς Ν. Βρεττάκος ἐξέφρασε ἐπιγραμματικά "φθορὰ τῆς γλώσσας, φθορὰ τοῦ ἔθνους".

Ὁρθῶς εἰπώθηκε ὅτι τὶς τελευταῖες τρεῖς δεκαετίες, ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ '70 ἕως τὸ 2004 –καμπὴ ποὺ προδιαγράφει ὁρισμένες εὐαίωνες ἀλλαγές στὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα– κάποιοι πέτυχαν νὰ "σπάσει" ἡ ζωντανὴ συνέχεια τῆς γλωσσικῆς παράδοσης. Ἐγινε δηλαδὴ σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα ὅ,τι δὲν κατόρθωσαν αἰῶνες Ρωμαιοκρατίας, Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας.

Μαζί με την καθαρεύουσα, που είχε βεβαίως συμπληρώσει τον κύκλο ζωής της, ανενδοίαστα εξοστρακίσθηκαν λέξεις της λογίας παραδόσεως που τις χρησιμοποιεί αὐθόρμητα ὁ λαός μας, εξοβελίζοντας μαζί και τις λόγιες φράσεις της γλωσσικής παραδόσεως, οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦν καὶ τὴν ἱστορικὴ συνέχεια καὶ τὴν ἐπιβίωση τῆς γλώσσας μας. Χαρακτηριστικὴ συνέπεια τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀκούσιας ἢ ἐκούσιας κακῆς χρήσης τῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἡ ἀνεξέλεγκτη εἰσβολὴ σὲ καθημερινὴ βάση ξένων ὄρων οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται ἀπροκάλυπτα στὶς ἐπιγραφές τῶν καταστημάτων, τῶν ἐταιρειῶν, στὶς διαφημίσεις, στὸν δημοσιογραφικὸ καὶ πολιτικὸ λόγο (γιὰ παράδειγμα οἱ κατὰ κόρον χρησιμοποιούμενοι ὄροι exit poll καὶ debate). Ἀγωγοὶ γιὰ τὴν εἰσβολὴ αὐτὴ τῶν ξενικῶν λέξεων εἶναι κυρίως ἡ τεχνολογία, ἡ διαφήμιση, ἡ τηλεόραση, ἡ γλώσσα τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων. Κι ὅμως οἱ ξενόφερτες αὐτὲς λέξεις μποροῦν ἄνετα καὶ ἀβίαστα νὰ ἀντικατασταθοῦν ἀπὸ δόκιμους ὄρους τῆς ἑλληνικῆς. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρονται:

Ἀπὸ τὸν χώρο τῆς οἰκονομίας - τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς διαφήμισης:

Ἀντὶ γκάμα (π.χ. προϊόντων) μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ὥραία λέξη εὖρος

Ἀντὶ πλάνο (ἀνάπτυξης π.χ.) -> σχέδιο

Ἀντὶ πακέτο (π.χ. μέτρων) -> δέσμη

Ἀντὶ τζιράρω (π.χ. στὸ χρηματιστήριο) -> ἐπενδύω

Ἀντὶ ντιζάιν (π.χ. ἐπίπλου/ αὐτοκινήτου) -> σχέδιο

Ἀντὶ μπάνκινγκ -> τραπεζικὴ συναλλαγὴ

Στὴν τεχνολογία

Ἀντὶ ζουμάρω -> μεγεθύνω

Ἀντὶ νετάρω -> ἐστιάζω

Ἀντὶ σάιτ -> δικτυακὸς τόπος

Ἀντὶ φάξ -> τηλεομοιοτυπία

Στὴν τηλεόραση

Ἀντὶ σόου -> θέαμα

Ἀντὶ ζάπινγκ -> ψάξιμο

Ἀντὶ ντημπέιτ -> συζήτηση

Στὴν καθημερινὴ ζωὴ

Ἀντὶ φουλάρω (π.χ. βενζίνη) -> γεμίζω

Ἀντὶ μαρσάρω -> ἐπιταχύνω

- Ἐντὶ ρεκὸρ → ἐπίδοση
- Ἐντὶ τέστ → δοκιμὴ
- Ἐντὶ κρις - κραφτ → ταχύπλοο
- Ἐντὶ γκλάμουρ → αἶγλη
- Ἐντὶ τέστ - ἡβέντ → δοκιμαστικὸς ἀγώνας
- Ἐντὶ λάιφ - στάιλ → τρόπος ζωῆς

καὶ πληθὸς ἄλλα παραδείγματα.

Καὶ ἡ ξενομανία αὐτὴ ποὺ ἀποβαίνει γλωσσικὴ ὑποδούλωση ἐπικρατεῖ στὴν χώρα τῆς ὁποίας ἡ γλῶσσα ὑπῆρξε θεμέλιο τῶν περισσότερων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τίς ὁποῖες ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους σύγχρονους γλωσσολόγους, ὁ F.R. Adrados χαρακτήρισε "κρυπτοελληνικές".

Κι ἐνῶ ἐπικρατεῖ αὐτὴ ἡ πλήρης ὑποταγὴ κυρίως στὴν ἀγγλική, ἐξ αἰτίας μιᾶς μικρόψυχης νοοτροπίας καὶ ἐνὸς κακῶς ἐννοούμενου προοδευτισμοῦ, κακοποιεῖται καθημερινὰ ἡ καθιερωμένη μορφὴ ὅσων ἐλληνικῶν λέξεων ἔχουν ἀπομείνει στὸ λεξιλόγιό μας. Ἐν ὀνόματι αὐτῆς τῆς στρεβλῆς, μεροληπτικῆς καὶ παράλογης ἀντιλήψεως, ποὺ θυμίζει τίς ξεπερασμένες θεωρίες τῆς ἐποχῆς τοῦ Γληνοῦ, παραβιάζονται συνειδητὰ στοιχειώδεις γραμματικοὶ κανόνες καὶ μὲ προκρούστειες μεθόδους τὰ δευτερόκλιτα θηλυκὰ "κουτσουρεύονται" αὐθαίρετα: ἡ ὁδὸ (Σταδίου), ἡ λεωφόρος (Ἀλεξάνδρας), ἡ περίοδος, τὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά, ἐπίθετα καὶ οἱ μετοχὲς γίνονται πρωτόκλιτα: τῆς διεθνῆς συνάντησης, τοῦ ὑπογράφοντα (ὀνομαστική: ὁ ὑπογράφοντας!), τὰ ἐπιρρήματα σε -ως ἐκβαρβαρίζονται καὶ ταυτίζονται μὲ τὸν πληθυντικὸ τοῦ οὐδετέρου, ὅπως π.χ. αὐτὸ τὸ ἀνεπανάληπτο: ὅπως εἶπα προηγούμενα.

Κατὰχρησις βαρβαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν χαρακτηρίζει, ὅπως εἶναι πανθομολογούμενο, τὸν λόγο τῶν ΜΜΕ, κυρίως τῆς τηλεόρασεως: τοῦ Συμβούλιου, τοῦ Πανεπιστήμιου, θὰ παράξει (ἐντὶ θὰ παρᾶσχει), θὰ συμμετέχει (ἐντὶ θὰ συμμετάσχει π.χ. στὸ Συμβούλιο), ἐπέτρεψε ἢ παρέλαβε ἐντὶ ἐπίτρεψε, παρέλαβε (ἡ τόσο δηλαδὴ προσφιλὴς αὔξηση στὴν προστακτική!), μετὰ Χριστοῦ, ἐργάζεται σάν γιατρός (δηλαδὴ κατὰχρησις τοῦ σάν ἀντὶ τοῦ ὥς), ὁ πᾶτερ Ἰωάννης καὶ πάμπολλα ἄλλα, ἐνῶ καὶ ὅλα σχεδόν τὰ διπλὰ σύμφωνα τείνουν νὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τὴν σημερινὴ γραφὴ ὡς θυσία στὸν βωμὸ μιᾶς ἀντιεπισημονικῆς ἀπλοποιήσεως καὶ μιᾶς δῆθεν μαθησιακῆς διευκολύνσεως.

Ἡ λατινικὴ γραφὴ εἰσχωρεῖ ἀνενόχλητα καὶ μὲ ραγδαίους ρυθμούς μέσω τοῦ διαδικτύου, τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου καὶ τῶν μηνυμάτων μὲ τὰ κινητὰ τηλέφωνα. Πρόκειται γιὰ τὰ λεγόμενα *Greeklisch*, ποὺ φθείρουν ἀνεξέλεγκτα τὴν γλῶσσα καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὑποσκάπτουν τὰ θεμέλια τῆς πολιτιστικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ ἔνταξη τῆς χώρας μας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση καὶ κυρίως ἡ παγκοσμιότητα μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ ὥσμωση παρέχει τὴν δυνατότητα στοὺς ἰσχυροὺς νὰ δημιουργοῦν συσχετισμοὺς ποὺ νὰ ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικὰ τὴν προώθηση τῶν λιγότερο ὀμιλουμένων γλωσσῶν, ὅπως ἡ δική μας, παρὰ τὴν ἱστορικὴ οἰκουμενικότητά της. Ἡ ἑλληνικὴ, ἂν δὲν ἐνισχυθῇ ἀποφασιστικὰ, μπορεῖ νὰ διαβρωθῇ ἀπὸ ξένες μαζικὲς ἐπιρροές καὶ σταδιακὰ νὰ ἐλαχιστοποιεῖται ἡ χρῆση της σὲ καίριους τομεῖς, ὅπως ἡ Τεχνολογία καὶ ἡ Πληροφορικὴ. Δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου χρονικὰ μακριὰ ἡ πρόταση πρῶν ἐπισήμου παράγοντος στὶς Βρυξέλλες νὰ εἰσαχθῇ ἡ ἀγγλικὴ, παραλλήλως πρὸς τὴν ἑλληνικὴ, ὡς ἐπίσημη γλῶσσα στὴν Ἑλλάδα.

Σὲ ἄμεση συνάρτηση μὲ τὴν κατάργηση τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ μονοτονικοῦ ἀπὸ τοὺς ἴδιους κύκλους οἱ ὁποῖοι ὑπερθεμάτισαν καὶ γιὰ τὴν κατάργηση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀπὸ τὸ πρωτότυπο προβάλλονται ἰδεολογισμοὶ ποὺ παρουσιάζονται ὡς δῆθεν ἐπιστημονικὲς ἀπόψεις ἀναπτύσσοντας μιὰ τεχνητὴ ἀντιπαλότητα μεταξὺ νέας καὶ ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Ὑποστηρίζεται ὅτι τὰ νέα ἑλληνικὰ ἀποτελοῦν ἀνεξάρτητη χρονικὴ φάση τῆς γλώσσας μας καὶ οὐδεμία σχέση ἔχουν μὲ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διδάσκονται ὡς ξένη γλῶσσα μόνον στὸ Λύκειο ἢ σύμφωνα μὲ ὁρισμένους –γιατὶ ὄχι;– μόνον σὲ λίγους καὶ ἐκλεκτοὺς, οἱ ὁποῖοι μάλιστα θὰ πρέπει νὰ πληρώνουν γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Ἡ θέση αὕτη παραλληλίζει ἐσφαλμένα τὴν σχέση ἀρχαίας καὶ νέας ἑλληνικῆς μὲ τὴν σχέση τῶν λατινικῶν καὶ τῆς σύγχρονης ἰταλικῆς. Οἱ ὑποστηρικτὲς ὁμῶς τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς παραγνωρίζουν ὅτι στὴν Δύση τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος καταλύθηκε καὶ ἔπαυσε νὰ ὀμιλεῖται ἡ λατινικὴ στὴν Ἰταλία, ἐνῶ ἀντιθέτως στὶς νησίδες τοῦ ἑλληνισμοῦ, παρὰ τὴν Τουρκοκρατίαν καὶ τὶς ἐθνικὲς συμφορές, συνέχισαν νὰ ὀμιλοῦν ἑλληνικὰ χωρὶς διακοπή. Εἶναι ἄτοπη ἐπομένως καὶ ἀντιεπιστημονικὴ ἡ ἀντιπαράθεση αὐτὴ τῆς νέας πρὸς τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ. Ἀντιθέτως ἐπιβάλλεται νὰ προβάλλονται οἱ ὁμοιότητές τους καὶ νὰ προωθοῦνται ἀπὸ

κοινοῦ τὸ ἴδιο συστηματικὰ ὡς δύο χρονικὲς περιόδοι τῆς ἐνιαίας καὶ διαχρονικῆς μας γλώσσας στὴν ἐκπαίδευση καὶ στὴν εὐρύτερη κοινωνία, στὸ πλαίσιο μιᾶς συνεποῦς πολιτικῆς γιὰ τὴν ὑποστήριξη καὶ διάδοση τῆς ἐλληνικῆς ἀνὰ τὸν κόσμο.

Σήμερα, μετὰ τοὺς ἀλόγιστους ἐκπαιδευτικούς πειραματισμοὺς τοῦ παρελθόντος, κάθε ἄλλο παρὰ αἰσιόδοξες εἶναι οἱ διαπιστώσεις ἀπὸ τὴν ἐλαχιστοποίηση τῆς διδασκαλίας τῆς διαχρονικῆς ἐλληνικῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς "τεχνητῆς" δημοτικῆς ποὺ ἐπεβλήθη καί, ὅπως εἶδαμε, χρησιμοποιεῖται ὅλο καὶ πιὸ αὐθαίρετα τὶς τελευταῖες δεκαετίες. Ἀντιθέτως, ἂν ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ ἀβίαστη νεο-ἐλληνικὴ μας γλῶσσα μὲ τὶς ἀρχές καὶ τοὺς κανόνες τῆς, ἡ γλῶσσα ποὺ ἔπλασε καὶ πλάθει ὁ λαὸς καὶ οἱ μεγάλοι βάρδοι τῆς Λογοτεχνίας μας, πολὺ θὰ εἶχε ὠφεληθῇ ὁ σύγχρονος ἐπικοινωνιακὸς μας λόγος.

Ἡ συρρίκνωση τῆς διδασκαλίας τῶν παλαιότερων μορφῶν τῆς γλώσσας μας στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση, ἡ ἀπουσία συστηματικῆς ἐπιμόρφωσης καὶ ἐπαφῆς τῶν διδασκόντων μὲ τὴν βιβλιογραφία, ἡ ἀτελὲς προετοιμασία γιὰ τὴν σύνθετη διδασκαλία τῶν γλωσσικῶν καὶ γενικώτερα τῶν ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων, ἀνέκοψαν τὴν ἀνατροφοδότηση τοῦ Πανεπιστημίου μὲ γλωσσικά καταρτισμένους καὶ εὐρύτερα καλλιεργημένους ἀποφοίτους Λυκείων.

Οδυνηρότερες εἶναι οἱ ἐπιπτώσεις στὴν χρῆση τοῦ καθημερινοῦ ἐπικοινωνιακοῦ λόγου, γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ: ἡ γλωσσικὴ ἔνδεια, ἡ λεκτικὴ ἀσάφεια καὶ ἀγκύλωση καὶ ὁ ἐκφραστικὸς μαρasmus ἐπικρατοῦν στὴν σημερινή μορφή τῆς ἐλληνικῆς, μιᾶς γλώσσας ποὺ διαχρονικὰ χαρακτηρίζεται γιὰ τὸν μοναδικὸ πλοῦτο, τὴν λεξιπλασία, τὴν πλαστικότητα καὶ τὴν σαφήνεια. Ἡ ἐγκατάληψη τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ τοῦ πολυτονικοῦ, ὅπως ἀπέδειξε ἡ τεκμηριωμένη ἔρευνα τοῦ κ. Τσέγκου¹, ἀποδυναμώνει τὶς ὀπτικές καὶ γνωστικές λειτουργίες, δηλ. τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν μνήμη, καὶ ἐξασθενίζει τὴν κριτικὴ σκέψη μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκαλοῦνται μαθησιακὲς δυσκολίες (κυρίως δυσλεξίες). Ἀντιθέτως, ἡ ἐκμάθηση τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας ἐνεργεῖ προληπτικὰ στὴν ἐμφάνιση δυσλεξίας, ἀλλὰ καὶ θεραπευτικὰ

1. Βλ. τὸ εὐστοχο βιβλίο: "Ἰωάννη Κ. Τσέγκου – Θαλῇ Ν. Παπαδάκη – Δήμητρας Βεκίार्η, *Ἡ ἐκδίκηση τῶν τόνων. Ἡ ἐπίδραση τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν* καὶ τοῦ 'μονοτονικοῦ' στὴν ψυχολογικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ, Ἐναλλακτικὲς Ἐκδόσεις, Ἀθήνα 2005.

όταν αυτές οι μαθησιακές δυσκολίες έχουν ήδη εμφανισθῇ. Ἡ ἀβασάνιστη ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ λεξιλόγιο τῶν ὄρων τῆς λόγιας γλώσσας καὶ παραδόσεως, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι εἶναι ἄθνη τῆς καθαρῆς, συρρικνώνει τὴν σημερινή γλώσσα καὶ καθιστᾷ συχνὰ ἀπροσπέλαστα γιὰ τὶς νεώτερες γενιές, ὄχι μόνο τὰ ἀρχαιοελληνικά, ἀλλὰ καὶ τὰ κείμενα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ τὰ ἔργα κορυφαίων βάρδων τῆς νεώτερης γραμματείας: τοῦ Βιζυνοῦ, τοῦ Ροῖδη καὶ τοῦ Παπαδιαμάντη. Τῶν ἔργων μάλιστα αὐτῶν ἔχει ζητηθῇ νὰ γίνῃ μετάφραση στὴν σύγχρονη νεοελληνική.

Καὶ ὁμως: Ὑπάρχουν προοπτικές γιὰ ἀναβάθμιση καὶ οὐσιαστικὴ ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς παιδείας καὶ κατὰ συνέπεια καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ μας. Ἀρκεῖ ὅλοι μας νὰ συνειδητοποιήσωμε τὴν ἀνάγκη καὶ νὰ ἐπιδιώξωμε τὴν προώθηση τοῦ μέγιστου πνευματικοῦ ἐπιτεύγματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Μετά τὶς ἐκπαιδευτικὲς ἀκρότητες τοῦ παρελθόντος ποὺ ἀποξέωσαν τὸν σύγχρονο Ἕλληνα ἀπὸ τὶς πολιτισμικὲς του ρίζες, τὴν διαχρονικὴ ἑλληνικὴ, ποὺ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐπιβιώνει 3000 χρόνια, καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῶν ἰδεῶν καὶ ἀξιῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς γραμματείας, ἀπαραίτητος εἶναι κατὰ κύριο λόγον ὁ ἐξορθολογισμὸς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος μὲ τὴν ἰσορροπία καὶ ἰσότητι κατανομῇ τῶν ὥρων ἐβδομαδιαίας διδασκαλίας τῶν θετικῶν καὶ θεωρητικῶν ἐπιστημῶν. Ὡς ἐξαιρετικὰ θετικὴ κρίνεται ἀπὸ τὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἡ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων νὰ αὐξηθοῦν ἀπὸ τὸ Σχολικὸ Ἔτος 2005-2006 οἱ ὥρες διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀπὸ τὸ πρωτότυπο στὸ Γυμνάσιο καὶ στὸ Λύκειο. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ διδασκαλία τοῦ *Ἐπιταφίου* τοῦ Περικλέους ὡς μαθήματος Γενικῆς Παιδείας στὴν Γ' Λυκείου. Δίνεται ἔτσι ἡ εὐκαιρία σὲ ὅλους τοὺς τελειοφοίτους νὰ μνηθοῦν στὸν μεστό λόγο καὶ στὸ ἀντικειμενικὸ ὕψος τοῦ Θουκυδίδη καὶ νὰ γνωρίσουν τὸ ἀτομικὸ καὶ πολιτικὸ ἰδεῶδες ποὺ διαμόρφωσε τὴν κορύφωση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος στὴν Ἀθήνα κατὰ τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ.

Ἄς μὴν πέφτει ὁμως ὁ λίθος τοῦ ἀναθέματος μόνον στὴν Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση γιὰ τὴν ὑποβάθμιση τῆς γλωσσικῆς παιδείας. Στὶς Φιλοσοφικὲς Σχολές, ἰδιαιτέρως στὰ Τμήματα Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας (ἢ Φιλοσοφικῶν καὶ Κοινωνικῶν Σπουδῶν), τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά διδάσκονται ἀπὸ ἐλάχιστα ἔως

καθόλου, με αποτέλεσμα οί πτυχιούχοι τών Τμημάτων αὐτῶν, ἐκτός ἀπὸ τὸ ἔλλειμμα ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, νὰ ἀντιμετωπίζουν καὶ πρόβλημα διορισμοῦ στὴν ἐκπαίδευση ἢ, κι ἂν ἀκόμα διορισθοῦν, νὰ ἀδυνατοῦν νὰ διδάξουν τίς παλαιότερες μορφές τῆς γλώσσας μας ἢ, τέλος, μὴ γνωρίζοντας ἀρχαῖα, νὰ διδάσκουν ἑλλιπῶς καὶ τὰ νέα ἑλληνικά.

Ἀπαραίτητη εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἡ προσθήκη ὠρῶν διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ γραμματείας ὅπως καὶ τῆς εἰδικῆς διδακτικῆς τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων στὰ Τμήματα αὐτά, καθὼς καὶ ἡ ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς παιδείας στὰ Τμήματα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας. Σημαντικὴ καὶ ἄξια μιμῆσεως καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα συναφῆ Τμήματα εἶναι ἡ πρόσφατη ἀπόφαση τοῦ Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γιὰ ἐνίσχυση τῶν ὠρῶν διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας ἀπὸ τὸ πρωτότυπο.

Οὐσιαστικὴ παρότρυνση γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ Τμήματα τῶν Φιλοσοφικῶν Σχολῶν ἀναμφισβήτητα ἀποτελεῖ ἐπίσης ἡ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων νὰ καθιερώσῃ ὡς ὑποχρεωτικὴ τὴν ἐξέταση τοῦ μαθήματος τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν στὸν διαγωνισμό τοῦ Α.Σ.Ε.Π. γιὰ τὸν διορισμὸ φιλόλογων στὴν Δευτεροβάθμια Ἑκπαίδευση.

Δὲν ἀρκεῖ ὁμως ἡ ποσοτικὴ ἐνίσχυση τῆς γλωσσικῆς παιδείας. Ἀναγκαῖα εἶναι ἡ ποιοτικὴ ἀναβάθμιση τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος γιὰ τὴν ὁποία προαπαιτούμενα εἶναι δύο: ἡ ἐλκυστικὴ καὶ ἀποδοτικὴ διδασκαλία καὶ τὰ κατάλληλα γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό, καλογραμμένα διδακτικὰ βιβλία.

Γραμματικὴ, Σύνταξη καὶ λεξιλογικὴ ἀνάλυση (σημασιολογικὴ καὶ ἐτυμολογικὴ) πρέπει καὶ στὴν Δευτεροβάθμια καὶ στὴν Τριτοβάθμια Ἑκπαίδευση νὰ συγκροτοῦν ἐνότητες μαθήσεως. Ἡ ἐξεύρεση τῶν ὁμοιοτήτων τῆς ἀρχαίας μὲ τὴν νέα ἑλληνικὴ καθιστᾷ τὴν γλωσσικὴ διδασκαλία ἐλκυστικότερη καὶ ἐνισχύει τὴν κριτικὴ ἐμπέδωση ἀλλὰ καὶ τὴν κατανόηση τῆς ἱστορικῆς συνέχειας τῆς ἑλληνικῆς.

Ἐξαιρετικὰ πρόσφορη γιὰ τὴν ἀποδοτικὴ διδασκαλία τῆς διαχρονικῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς *ἀμφίδρομης πορείας*, κατὰ τὴν μεθοδολογικὴ ἀρχὴ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα πρὸς τὰ νέα ἑλληνικά καὶ ἀντιστρόφως. Ὁ ἐντοπισμὸς τῶν

ἐπιβιώσεων τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς στοὺς λεξιλόγιο, στὴν δομὴ καὶ στοὺς γραμματικὸ τυπικὸ τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς, τῆς καθομιλουμένης ἀναδεικνύει καὶ τὴν σημασίαν τῆς γνώσης τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν γιὰ τὴν ὀρθοέπεια καὶ καλλιτέπεια στὴν χρῆση τοῦ νεοελληνικοῦ μας λόγου. Μόνον ἂν ἐπιτευχθῇ ἡ σύνδεση τοῦ παλαιότερου μὲ τὸ σημερινό, θὰ ἀναδειχθῇ ἡ πραγματικὴ ἀξία τῆς γνώσης τῶν προγενεστέρων μορφῶν τῆς γλώσσας μας γιὰ τὸν σημερινό νεοελληνικὸ μας λόγο. Καὶ μόνον μέσω τῆς γλώσσας ἐπιτυγχάνεται ἡ οὐσιαστικὴ μύηση στὸν ιδεολογικὸ πλοῦτο τῆς ἐλληνικῆς γραμματικῆς, τοῦ ἐλληνοκεντρικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς κοινῆς μήτρας τῶν ἀξιῶν καὶ ιδεῶν ποὺ διαμόρφωσαν τίς κοινωνίες καὶ τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου μας. Ἡ τεχνολογία μὲ τὰ πολυμέσα συμβάλλει ἀποτελεσματικὰ στὸν ἐκσυγχρονισμό τῶν διδακτικῶν μεθόδων γιὰ τὴν προσφορότερη καὶ ἀρτιότερη ἐκμάθηση τῆς γλώσσας. Παράλληλως, ἡ ἐπιδιωκόμενη ἐπανίδρυση κλασικῶν τάξεων θὰ συμβάλει σημαντικὰ στὴν βαθύτερη γνώση τῆς ἐλληνικῆς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ἕως σήμερα καὶ στὴν ἐνίσχυση τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας γιὰ ὅσους σπουδαστὲς ἐπιλέξουν τὴν Θεωρητικὴν Κατεύθυνση. θὰ συντελέσει ἐπίσης οὐσιαστικὰ στὴν τροφοδότηση τῶν Φιλοσοφικῶν, Θεολογικῶν καὶ Νομικῶν Σχολῶν μὲ γλωσσικά καὶ πολιτιστικά καλύτερα καταρτισμένους φοιτητές.

Ἡ διδακτικότητα τῶν σχολικῶν βιβλίων γιὰ τὴν γλῶσσα, κατὰ πόσον δηλαδὴ εἶναι εὐληπτα στὴν προσέγγιση τῶν συντακτικῶν καὶ γραμματικῶν φαινομένων καὶ ταυτοχρόνως ἐνδιαφέροντα γιὰ τοὺς μαθητὲς ἀπὸ πλευρᾶς τρόπου γραφῆς πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ πρωταρχικὸ κριτήριον ἐπιλογῆς τους. Ἀτυχῶς οἱ μέχρι σήμερα δοκιμὲς στὰ διδακτικά ἐγχειρίδια δὲν ἔχουν δώσει τοὺς ἀναμενόμενους καρπούς.

Ἡ συστηματικὴ ἐπιμόρφωση, ἡ διὰ βίου ἐκπαίδευση τῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴν σύγχρονη, ἐνημερωμένη καὶ ἀποδοτικὴ διδασκαλία τῆς γλώσσας καὶ τῆς λογοτεχνίας. Πάνω ἀπ' ὅλα ὁμως ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ζήλος τοῦ φιλολόγου, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσή του στοὺς ἀνθρωποπλαστικὸς λειτουργήματα καὶ στὴν πολιτιστικὴ ἀποστολή του. Ἡ ποιητικὴ, ἡ ἑλκυστικὴ του διδασκαλία θὰ ὁδηγήσει τοὺς νέους νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ τὰ ζεῖδωρα νάματα τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας καὶ νὰ κατανοήσουν τὴν σημασίαν τῆς γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο, γιὰ τὸν νεοελληνικὸ καὶ τὸν παγκόσμιον πολιτισμό. Ὅφείλουμε ὅσοι ἐντρυφούμε στὰ διαχρονικά

καίμενα της ελληνικής γραμματείας να πείσωμε με την διδασκαλία μας τις νεώτερες γενιές ότι αξίζει να μελετήσουν, μαζί με τα μαθηματικά και την πληροφορική, την γλώσσα και την λογοτεχνία, για να αποκτήσουν την καλλιέργεια και την ανθρωπιά που προσφέρει ο άθνατος λόγος των στοχαστών της ελληνικής αρχαιότητος, των Πατέρων της Ἐκκλησίας και των βάρδων της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Παραφράζοντας τις τρεις αρχές της Ρητορικής κατά τον Κικέρωνα οι διδάσκοντες οφείλουμε να πείσωμε, να συγκινήσωμε και να κερδίσωμε το ακροατήριό μας, τους μαθητές και φοιτητές για την ουσιαστική αξία της ενιαίας και διαχρονικής ελληνικής γλώσσας και γραμματείας.

Δέν υπάρχει περιθώριο για άλλους πειραματισμούς και όπισθοδρομήσεις. ΚΑΙΡΟΙ ΟΥ ΜΕΝΕΤΟΙ.

Με την συστηματική αυτή και έμπνευσμένη διδασκαλία της γλώσσας μας στην διαχρονική της πορεία, με τον απαιτούμενο σεβασμό στις γλωσσικές παραδόσεις εκ μέρους της ευρύτερης κοινωνίας και κυρίως από πλευράς των Μέσων Μαζικής Ἐνημερώσεως και με την δυνατότητα της δημοκρατικής επιλογής στον τρόπο της ιστορικής γραφής της γλώσσας μας στον ευρύτερο κοινωνικό τομέα, θα μετριασθῇ ἡ λεκτική συρρίκνωση, ἡ ασάφεια στην διατύπωση και πάνω απ' όλα ἡ κακοποίηση της γλώσσας και οι ζημιόγόνες ξενικές επιδράσεις. Ἡ ὀρθολογική ἐνίσχυση της γλωσσικής παιδείας πρωτίστως θα ἀναβαθμίσει τὸν σύγχρονο ἐπικοινωνιακό μας λόγο.

Ἀπὸ τὴν προώθηση της γλωσσικής παιδείας πρὸς τὴν ὀρθή και τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων σήμερα ἀναγκαία αὐτὴν κατεύθυνση, με τὴν ἐκμάθηση της διαχρονικής ελληνικής και τὴν γνώση της ιστορικής ὀρθογραφίας και ἐπομένως με τὴν δημοκρατικά ἐπιβεβλημένη ἐλευθερία στην γραφή, συμφώνως πρὸς τὴν ἐπὶ αἰῶνες παραδεδομένη ὀρθογραφία, πολλές εἶναι οἱ εὐεργετικές ἐπιδράσεις οἱ ὁποῖες ἀναμένονται νὰ σηματοδοτήσουν τὴν ἐξέλιξη της γλώσσας μας: ἐνίσχυση της κριτικής γνώσης, της εὐφυΐας και της παραγωγικῆς σκέψης, καλύτερη χρήση τοῦ προφορικοῦ και γραπτοῦ λόγου, ἐμπλουτισμός τοῦ λεξιλογίου, ἐκφραστική σαφήνεια και διαύγεια και κατὰ συνέπεια πυκνότητα, μεστότητα και εὐκαμψία τοῦ λόγου, κατανόηση της ἐξελικτικῆς συνέχειας της ελληνικής γλώσσας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα. Διότι οἱ ρίζες της γλώσσας μας, ὅπως και ἡ ἰδέα της ἐλευθερίας, σηματοδοτοῦν τὴν ἐθνική μας ταυτότητα.

Γλώσσα καὶ παιδεία συνιστοῦν τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἐρείσματα τοῦ σύγχρονου κόσμου. Ἄς ἐνώσουμε τίς δυνάμεις μας γιὰ νὰ δώσωμε στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ στὴν ἐλληνικὴ παιδεία τὴν θέση ποὺ τοὺς ἀξίζει. Εἶναι ὕψιστο καθῆκον ὅλων μας.

Τελειώνω μὲ τὸν λόγο ἐνὸς ἀνθρώπου ποῦ, ἀντικειμενικά, χωρὶς προκαταλήψεις, μὲ τὴν δύναμη τοῦ ποιητικοῦ λόγου ὑπογράμμισε τὴν αἰσθητικὴ ἐμβέλεια τῆς γλώσσας μας. Καὶ βέβαια ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἀνθρωπιστὴ ποιητὴ, τὸν Νικηφόρο Βρεττάκο:

“Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ”

Ὅταν κάποτε φύγω ἀπὸ τοῦτο τὸ φῶς
θὰ ἐλιχθῶ πρὸς τὰ πάνω, ὅπως ἓνα
ποταμάκι ποὺ μουρμουρίζει.
Κι ἂν τυχὸν κάπου ἀνάμεσα
στοὺς γαλάξιους διαδρόμους
συναντήσω ἀγγέλους, θὰ τοὺς
μιλήσω ἐλληνικά, ἐπειδὴ
δὲν ξέρουνε γλῶσσες. Μιλᾶνε
μεταξὺ τους μὲ μουσικὴ.